

Ptaki lęgowe gminy Polanica-Zdrój i jej walory ornitologiczne

Wstęp

Śródgórskie położenie gminy Polanica-Zdrój oraz wtopienie w rozległe, cenne przyrodniczo obszary Sudetów, pozwala oczekiwać na jej terenie interesujących zasobów przyrodniczych. Sprzyja im także dość duże urozmaicenie siedliskowe obszaru gminy, pomimo jej małej powierzchni oraz presji infrastruktury mieszkalnej i uzdrowiskowej.

Rozpoznaniu walorów przyrodniczych służyły dwie dotychczasowe inwentaryzacje, wykonane przez zespół biologów różnych specjalności w latach 2001-2002 oraz 2015-2016 (Inwentaryzacja 2002, 2016). W każdej z przebadanych wówczas grup taksonomicznych stwierdzono występowanie szerokiego spektrum gatunków i dość dużą liczbę stanowisk, wskazano obecność cennych siedlisk przyrodniczych oraz szereg obiektów

Fot. 1. Panorama Polanicy-Zdroju, widok od południa (fot. A. Wuczyński).

Phot. 1. Panorama Polanica-Zdrój, view from the south (photo A. Wuczyński).

zasługujących na ochronę. Równocześnie zauważono, że na przestrzeni kilkunastu lat nastąpił znaczny rozwój infrastruktury miejskiej i uzdrowiskowej, w szczególności na terenach nieleśnych, z oczywistymi konsekwencjami dla lokalnych zasobów bioróżnorodności. Ponieważ spodziewana jest dalsza presja i poszerzanie terenów inwestycyjnych, potrzebne jest trwałe udokumentowanie bieżącego stanu zasobów przyrodniczych, stanowiące materiał porównawczy dla przyszłych badań faunistycznych i florystycznych. Informacje takie są także niezbędne w gospodarowaniu zasobami w sposób zrównoważony, w planowaniu przestrzennym i praktycznym realizowaniu zasad ochrony przyrody na poziomie lokalnym.

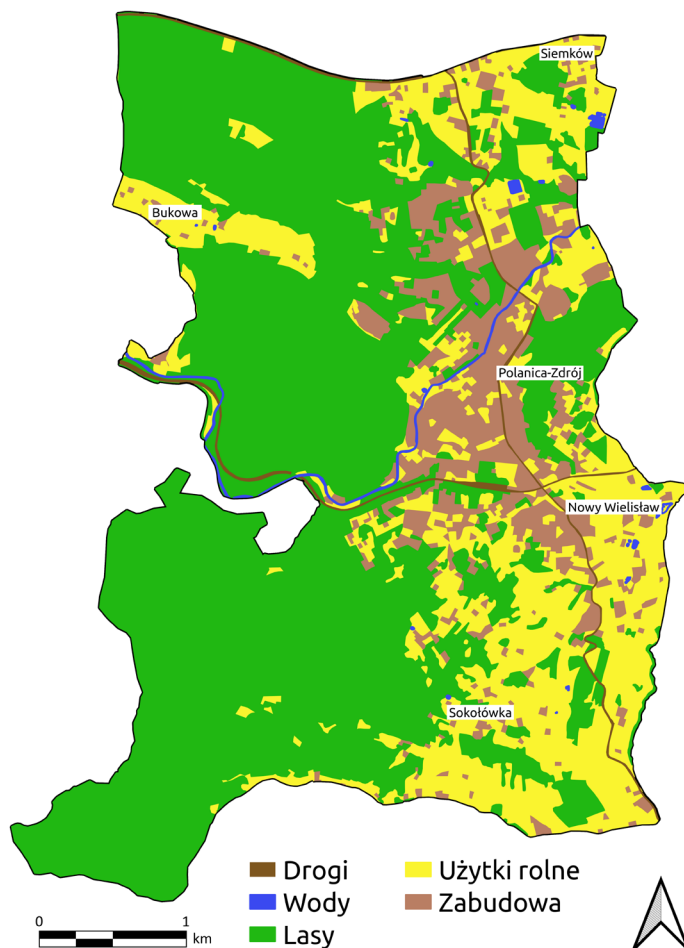
Poza dwiema wymienionymi inwentaryzacjami w gminie Polanica-Zdrój nie prowadzono dotąd szczegółowych badań ornitologicznych. Informacje o stanowiskach niektórych gatunków lub ich grup można znaleźć w publikacjach faunistycznych o szerszym zasięgu geograficznym (DYRCZ i in. 1991, MIKUSEK 1996, CZAPULAK i in. 1988, 2001, MIKUSEK i in. 2003, MIKUSEK i WUCZYŃSKI 2005). Dane te są jednak rozproszone, dotyczą tylko niektórych gatunków, w efekcie nie dają pełnego obrazu awifauny gminy.

Niniejsze opracowanie stanowi podsumowanie ornitologicznej części inwentaryzacji wykonanej w roku 2016, dostosowane do potrzeb artykułu o charakterze faunistycznym. Celem pracy jest przedstawienie wykrytego wówczas składu gatunkowego awifauny lęgowej, liczebności i rozmieszczenia stanowisk wybranych gatunków, a także klasyfikacja ptaków występujących w gminie Polanica-Zdrój pod względem stopnia zagrożenia i statusu ochronnego. Ponadto, na podstawie zgromadzonych danych przedstawiono propozycję ornitologicznej waloryzacji gminy, czyli ocenę jakości różnych jej części pod względem cenności dla awifauny, w szczególności wskazanie obiektów i obszarów najcenniejszych.

Charakterystyka obszaru gminy Polanica-Zdrój

Gmina miejska Polanica-Zdrój znajduje się w południowej części województwa dolnośląskiego, w powiecie kłodzkim i zajmuje powierzchnię 17,22 km² (fot. 1). Jako taka należy do najmniejszych gmin w Polsce, jest jednak rozpoznawalna dzięki atrakcyjnemu usytuowaniu, tradycjom uzdrowiskowym oraz obecności znanych, wydajnych źródeł mineralnych. Położona jest na styku zalesionych masywów Gór Stołowych i Bystrzyckich oraz rolniczej Kotliny Kłodzkiej, na wysokości 355-758 m n.p.m. (szczyt Wietrznik w Górach Bystrzyckich). Północną granicę wyznacza międzynarodowa droga E67, zaś swoistą osią jest dolina Bystrzycy Dusznickiej przecinająca równoleżnikowo obszar gminy na dwie mniej więcej równe części. Z kolei w układzie południkowym zauważalny jest podział na dwie części różniące się pokryciem terenu: część zachodnia jest niemal w całości zalesiona, część wschodnia zdominowana przez użytki rolne i osiedla (ryc. 1). Ilościowo w pokryciu terenu dominują lasy (51%), następnie użytki rolne (29%) i tereny zamieszkałe (20%) (<https://pl.wikipedia.org>).

W ujęciu fizycznogeograficznym Polanica-Zdrój położona jest w obrębie makroregionu Sudety Środkowe oraz trzech jednostek w randze mezoregionów (ŻURAWIEK 2005). Wschodnia część należy do mezoregionu Kotliny Kłodzkiej i cechuje się równinnym, lekko falistym krajobrazem z wysokościami w przedziale 355-380 m n.p.m. i nielicznymi przewyższeniami powyżej 400 m n.p.m. (Wzgórze Marii 428 m). Jest w przewadze zajęta przez zwartą zabudowę miejską o charakterze uzdrowiskowym, rozrastające się dzielnice willowe oraz ustępujące użytki rolne. Charakterystycznym elementem jest dolina Bystrzycy Dusznickiej, z terasami rzecznyymi, na których rozłożyło się częściowo miasto

Ryc. 1. Główne formy pokrycia terenu gminy Polanica-Zdrój.

Fig. 1. Main forms of land cover in the commune Polanica-Zdrój.

oraz szeroką doliną meandrową. Północna część, urozmaicona krajobrazowo, znajduje się w obrębie mezoregionu Gór Stołowych, progowo opadających tutaj do dna Kotliny Kłodzkiej. Prawie w całości pokryta jest ubogim przyrodniczo lasem świerkowo-

-sosnowym regla dolnego, z fragmentami nasiennych starodrzewi modrzewiowych (SMOCZYK 2016), a tylko nieliczne miejsca zajęte są pod uprawę lub stanowią nieużytki. Na południowym stoku Wysokiego Kamienia (533 m) znajdują się kamieniołomy

Fot. 2. Łąki i zakrzaczenia w rejonie ul. Kasprowicza, fragment obszaru cennego ornitologicznie „Miedze klasztorne” (fot. A. Wuczyński).

Phot. 2. Meadows and thickets in the region of Kasprowicza street, a fragment of ornithologically valuable area “Miedze klasztorne” (photo A. Wuczyński).

piaskowców kredowych i wypływa źródło wody pitnej (STAFFA 1992). Część południowa należy do mezoregionu Gór Bystrzyckich i zajmuje stoki wzniesień o ekspozycji północnej i północno-wschodniej, a od zachodu jest ograniczona doliną potoku Rogoziniec i jego dopływ Wijki. Również ten teren w większości pokrywają lasy gospodarcze, głównie bory świerkowe, ale z istotnym uzupełnieniem w postaci cennych przyrodniczo kwaśnych buczyn i enklaw łęgów (SMOCZYK 2016). Południowo-wschodnia część gminy, mimo widocznej ekspansji zabudowy jednorodzinnej (obręby ewidencyjne Sokołówka i Nowy Wielisław), zachowała znaczne urozmaicenie siedliskowe ze szczególnie cennymi kompleksami wilgotnych łąk oraz rozproszonych zadrzewień.

Gmina Polanica-Zdrój jest uboga w wody powierzchniowe. Należy w całości do

zlewni Bystrzycy Dusznickiej, której dolina jest tu interesująca i zróżnicowana, mimo niewielkiej długości. W części zachodniej przełomowy odcinek tworzy wąską dolinę wciosową o stromych zboczach, zwaną Piekielną Doliną. Następnie na terenie centrum miasta rozszerza się do doliny płaskodennej, by następnie przełamać się pomiędzy Wzgórzem Marii a stokami Bukówki i wypłynąć na płaski obszar Kotliny Kłodzkiej, tworząc szeroką dolinę nieckową (Inwentaryzacja 2002). Z wyjątkiem górnego odcinka rzeka płynie w uregulowanym korycie, obłożonym kamiennymi blokami. Oprócz doliny Bystrzycy Dusznickiej występuje niewiele dolin rzecznych (Lipnicki Potok, Rogoziniec, Wielisławka), które mają charakter krótkich dolinek, prostopadłych do Bystrzycy Dusznickiej. Brak jest naturalnych zbiorników wodnych, istnieje jednak co najmniej kilkanaście niewielkich zbior-

Fot. 3. Staw na północno-wschodnim krańcu gminy, na obszarze „Łąki w Siemkowie” (fot. A. Wuczyński).

Phot. 3. Pond on the north-eastern edge of the commune, within the area “Łąki w Siemkowie” (photo A. Wuczyński).

ników sztucznych w postaci malowniczych stawów w obniżeniach terenu i przydomowych oczek wodnych, np. w Polanicy Górnej, Siemkowie, Nowym Wielisławiu.

Metodyka

Obserwacje terenowe przeprowadzono od kwietnia do czerwca 2016 roku, w szczycie sezonu lęgowego ptaków. Na wstępie, wykorzystując wcześniejszą znajomość obszaru gminy oraz na podstawie oględzin map i innych dostępnych opracowań, sporządzono schemat prac, zaplanowano trasy i wytypowano obszary wymagające szczegółowej penetracji, a także dokonano wstępnej klasyfikacji głównych środowisk gminy. Zasadnicze obserwacje terenowe polegały na całodziennych kontrolach łączących kilka metod stosowanych w badaniach ornitologicznych: nasłuchy w porach

największej aktywności głosowej ptaków (wczesnoranne i zmierzchowe), wypatrywanie gatunków korzystających z prądów powietrznych prowadzone z wyeksponowanych miejsc w porze okołopołudniowej, wyszukiwanie gniazd (np. szponiaste, dziuplaki) i innych śladów obecności ptaków. Inwentaryzacja obejmowała wszystkie gatunki ptaków występujące na terenie gminy, nie prowadzono jednak nasłuchów nocnych ukierunkowanych na sowy. W przypadku gatunków rzadkich w skali lokalnej i regionalnej (na Śląsku), notowano liczbę wykrytych stanowisk, ich rozmieszczenie przestrzenne i zajmowane środowiska. Inwentaryzacja obejmowała wszystkie główne środowiska gminy, jednak nie były one penetrowane równomiernie. Nadrzędnym celem inwentaryzacji było wskazanie zachowanych obszarów i obiektów przyrodniczo cennych, a równocześnie zagrożonych

przez inwestycje, zatem szczególną uwagę zwracano na miejsca spodziewanego dalszego rozwoju infrastruktury (mieszkalnictwa, usług turystycznych i uzdrowiskowych). W efekcie w trakcie prac terenowych najwięcej uwagi poświęcono kolejno: 1) terenom otwartym, półotwartym i wodnym, w tym terenom przylegającym do już istniejących obiektów antropogenicznych, 2) kompleksom leśnym, 3) terenom osiedlowym i parkowym.

W uzupełnieniu własnych obserwacji wykorzystano dane życzliwie udostępnione przez innych obserwatorów, w tym uczestników inwentaryzacji gminy, a także informacje zawarte w materiałach źródłowych wymienionych we Wstępie.

Klasyfikacja gatunków ptaków

Każdy gatunek ptaka stwierdzony na terenie gminy klasyfikowany był do dwóch kategorii określających charakter występowania: jako lęgowy lub nielęgowy w gminie Polanica-Zdrój. Do ptaków lęgowych zaliczano zarówno gatunki z przypadkami gniazdowania potwierdzonymi w terenie (znalezione gniazda, skorupy jaj, pisklęta lub podloty), jak również gatunki zaobserwowane w typowym dla siebie siedlisku, wykazujące zachowania godowe (śpiew, toki), których gniazdowanie można uznać za wysoce prawdopodobne. Gatunki nielęgowe, określone jako zalatujące, to takie, które zostały stwierdzone, jednak nie gniazdowały na terenie gminy. Dodatkowo wska-

zano ptaki, o których wiadomo, że dawniej na terenie gminy gniazdowały, lecz obecnie ich lęgów nie potwierdzono.

Druą kategorią gatunków ptaków, często wykorzystywaną do celów aplikacyjnych, określa ich względną rzadkość, stopień zagrożenia i status ochronny. Ponieważ podział na gatunki objęte i nie objęte ochroną prawną w Polsce jest w przypadku ptaków mało specyficzny (prawie wszystkie gatunki są chronione prawem krajowym), wykorzystano inne, przyjęte w Polsce i Europie, klasyfikacje gatunków pod względem stopnia zagrożenia wyginięciem i statusu ochronnego:

- umieszczenie na liście Załącznika I Dyrektywy Ptasiej (Dyrektywa 2009, dalej DP). Lista ta obejmuje 194 europejskie gatunki i podgatunki ptaków uznawanych za zagrożone w UE, które każde państwo członkowskie jest zobowiązane chronić w ramach sieci Natura 2000 <https://ec.europa.eu/environment/nature/legislation/birdsdirective/>
- umieszczenie na Europejskiej Czerwonej Liście Ptaków (BirdLife International 2015). Lista ta stanowi najaktualniejsze opracowanie stanu zagrożenia wymarciem gatunków ptaków w Europie, sporządzone w oparciu o globalny system klasyfikacji ustalony przez Międzynarodową Unię Ochrony Przyrody i Jej Zasobów (IUCN 2001)¹.
- ocena statusu ochronnego ptaków w Europie łącząca ww. klasyfikację zagrożenia IUCN z wymogami ochronnymi wynikającymi z dyrektyw europejskich,

¹ Czerwone listy zwierząt i roślin oceniają stan zagrożenia wyginięciem gatunków w oparciu o kategorie i kryteria ustalone przez Międzynarodową Unię Ochrony Przyrody i Jej Zasobów (IUCN 2001). Obejmują różne skale przestrzenne, od lokalnych, poprzez krajowe, kontynentalne, do globalnej. Omawiana tu lista dotyczy zagrożenia ptaków w skali Europy. Zgodnie z kryteriami IUCN za zagrożone powinny być uznawane wszystkie gatunki ptaków, które mają status CR (gatunek krytycznie zagrożony), EN (gatunek zagrożony) lub VU (gatunek narażony). Gatunki z dwóch pierwszych kategorii nie występowały w gminie Polanica-Zdrój. Ponadto, kwalifikacja do kategorii niższego ryzyka (NT – gatunek bliski zagrożenia) również powinna być poważnym sygnałem, by uwzględnić dany gatunek w monitoringu i podejmować odpowiednie zabiegi ochronne, tak aby odsuwać wystąpienie poważniejszego zagrożenia, które może wystąpić w przyszłości. Ostatnia kategoria – gatunki najmniejszej troski (LC) – to te, które w okresie dokonywania oceny nie kwalifikują się do wyższych kategorii zagrożenia, są zwykle szeroko rozprzestrzenione, a ich populacje są liczne.

zwłaszcza Dyrektywy Ptasiej i Siedliskowej. Została skonstruowana przez światową organizację BirdLife International (2017) na podstawie trendów populacyjnych i potrzeb ochronnych wszystkich gatunków ptaków Europy. W szczególności ocena ta wskazuje gatunki priorytetowe, zwane też gatunkami szczególnej troski (*Species of European Conservation Concern* lub SPEC, w skali 1-4). Zaliczenie do kategorii SPEC 1-3 oznacza niekorzystny status ochronny i potrzebę realizowania działań ochronnych. Należy zauważyć, że niektóre z nich to ptaki nadal pospolite w Polsce (skowronek *Alauda arvensis*, trznadel *Emberiza citrinella*, oknówka *Delichon urbicum*), jednak niepokojące trendy populacyjne obserwowane w szerszej skali były powodem włączenia ich na listę gatunków szczególnej troski.

Wykaz gatunków ptaków gminy Polanica-Zdrój wraz z zaklasyfikowaniem do opisanych kategorii zestawiono w zał. 1, zaś ilościowa charakterystyka zespołu ptaków została zaprezentowana w tab. 1-4 i omówiona w tekście. Ponadto, rozmieszczenie stanowisk 24 gatunków wskazano na mapach, przy czym są to gatunki zaliczone do którejś z kategorii zagrożenia, ale też 13 dalszych, rzadkich w gminie. Z kolei rozmieszczenie stanowisk 17 gatunków ujętych w ww. klasyfikacjach pominięto na mapach. Były to gatunki niełęgowe (np. drożdżik *Turdus iliacus*, zimorodek *Alcedo atthis*), stosunkowo liczne, a więc o niskiej wartości wskaźnikowej (np. szpak *Sturnus vulgaris*, trznadel) oraz ptaki związane z osiedlami ludzkimi, które nie były wystarczająco penetrowane w niniejszych badaniach (np. wróbel *Passer domesticus*, kulczyk *Serinus serinus*, makolągwa *Linaria cannabina*, jerzyk *Apus apus*, oknówka, dymówka *Hirundo rustica*).

Wyniki

Ogólna charakterystyka awifauny

Na terenie gminy Polanica-Zdrój stwierdzono występowanie 92 gatunków ptaków, spośród których 88 uznano za lęgowe (tab. 1). Trzon awifauny stanowią szeroko rozpowszechnione gatunki związane z siedliskami o różnym stopniu zadrzewienia, uzupełnione o mniej liczną grupę ptaków terenów otwartych, antropogenicznych i wodno-szuwarowych. Stosunkowo duża, jak na powierzchnię gminy, liczba wykrytych gatunków wynika z różnorodności siedliskowej jej obszaru i otoczenia. Zwarte kompleksy leśne, obszary luźniej zadrzewione i polno-łąkowe, osiedla ludzkie oraz dolina rzeczna są zasiedlane przez częściowo odrębne zespoły ptaków, co znalazło odzwierciedlenie w wykrytym bogactwie gatunkowym. Oprócz lęgowych, cztery dalsze stwierdzone gatunki uznano za zalatujące, zaś dwa były stwierdzane w gminie Polanica-Zdrój dawniej (świergotek łąkowy *Anthus pratensis* i wrona *Corvus cornix*), lecz obecnie ich gniazdowania nie potwierdzono.

Występowanie gatunków rzadkich i średniolicznych

Poszczególne gatunki ptaków występujące w gminie Polanica-Zdrój różniły się rozpowszechnieniem i liczebnością. Poniżej przedstawiono dane ilościowe o liczbie wykrytych gatunków według klasyfikacji przyjętych w opracowaniu i opisanych wyżej.

Gatunki rzadkie w gminie Polanica-Zdrój

W przypadku 24 gatunków rzadkich i średniolicznych możliwe było policzenie wykrytych stanowisk lęgowych i wskazanie ich rozmieszczenia na mapach (ryc. 2). Łączna liczba wykrytych stanowisk ptaków z tej grupy wynosi 82 (tab. 1), a w przypadku poszczególnych gatunków – od 1 do 5 oraz w przypadku gąsiorka *Lanius collurio*

Tab. 1. Ogólna charakterystyka zespołu ptaków stwierdzonych w okresie lęgowym w gminie Polanica-Zdrój z uwzględnieniem statusu i przyjętych klasyfikacji zagrożenia.

Table 1. General characteristics of the bird assemblage recorded during the breeding season in the commune Polanica-Zdrój, considering conservation status and threat categories.

Kategorie gatunków/ Species categories	Liczba gatunków/ Number of species	Procent składu gatunkowego/ Percentage of total species [%]
Łączna liczba gatunków/ Total number of species	92	100,0
Liczba gatunków lęgowych/ Number of breeding species	88	95,6
Liczba gatunków zalatujących/ Number of non-breeding species	4	4,4
Liczba gatunków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej/ Number of species from Annex I to Bird Directive	8	8,7
Liczba gatunków zagrożonych wg Europejskiej Czerwonej Listy Ptaków/ Number of threatened species according to European Red List of Birds	3	3,3
Liczba gatunków o niekorzystnym statusie ochronnym w Europie (SPEC 1-3)/ Number of species of unfavourable conservation status in Europe (SPEC 1-3)	23	25,0
Liczba gatunków „mapowanych” (ryc. 2)/ Number of “mapped” species (Fig. 2)	24	26,1
Liczba stanowisk gatunków „mapowanych”/ Number of localities of “mapped” species	82	

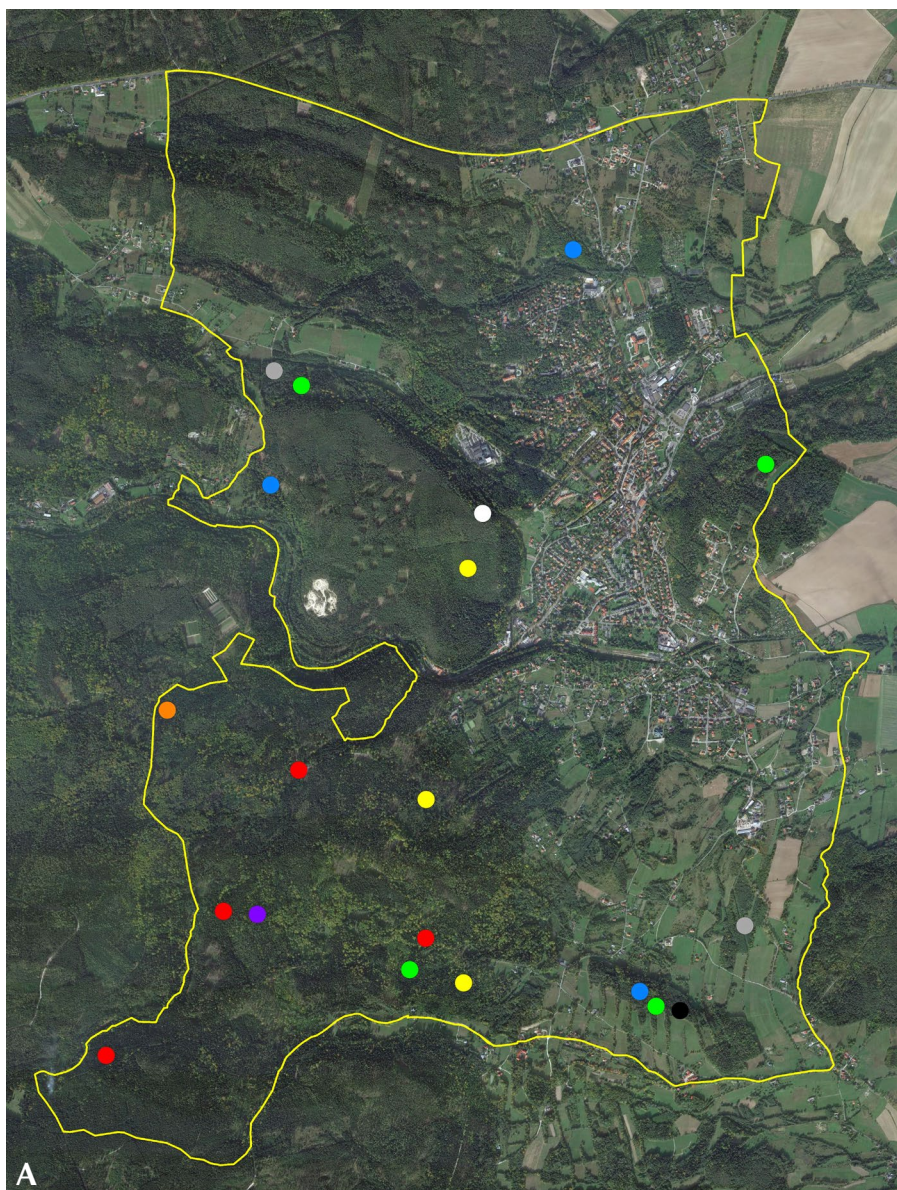
Ryc. 2. Rozmieszczenie stanowisk lęgowych wybranych, rzadkich gatunków ptaków na terenie gminy Polanica-Zdrój. Wartości w nawiasach oznaczają liczby stanowisk.

A. ptaki leśne – szponiaste, krukowate, bocian czarny, gil; B. ptaki terenów otwartych i wodnych; C. dzięcioły, gołębie; D. gąsiorek

Fig. 2. Distribution of breeding sites of selected rare bird species in the commune Polanica-Zdrój.

A. forest birds – Accipitriformes, *Corvidae*, *Ciconia nigra*, *Pyrrhula pyrrhula*; B. open-area and water birds; C. *Picinae*, *Columbinae*; D. *Lanius collurio*

● Trzmielojad (4)

● Jastrząb (3)

● Krogulec (3)

● Pustułka (2)

○ Kobuz (1)

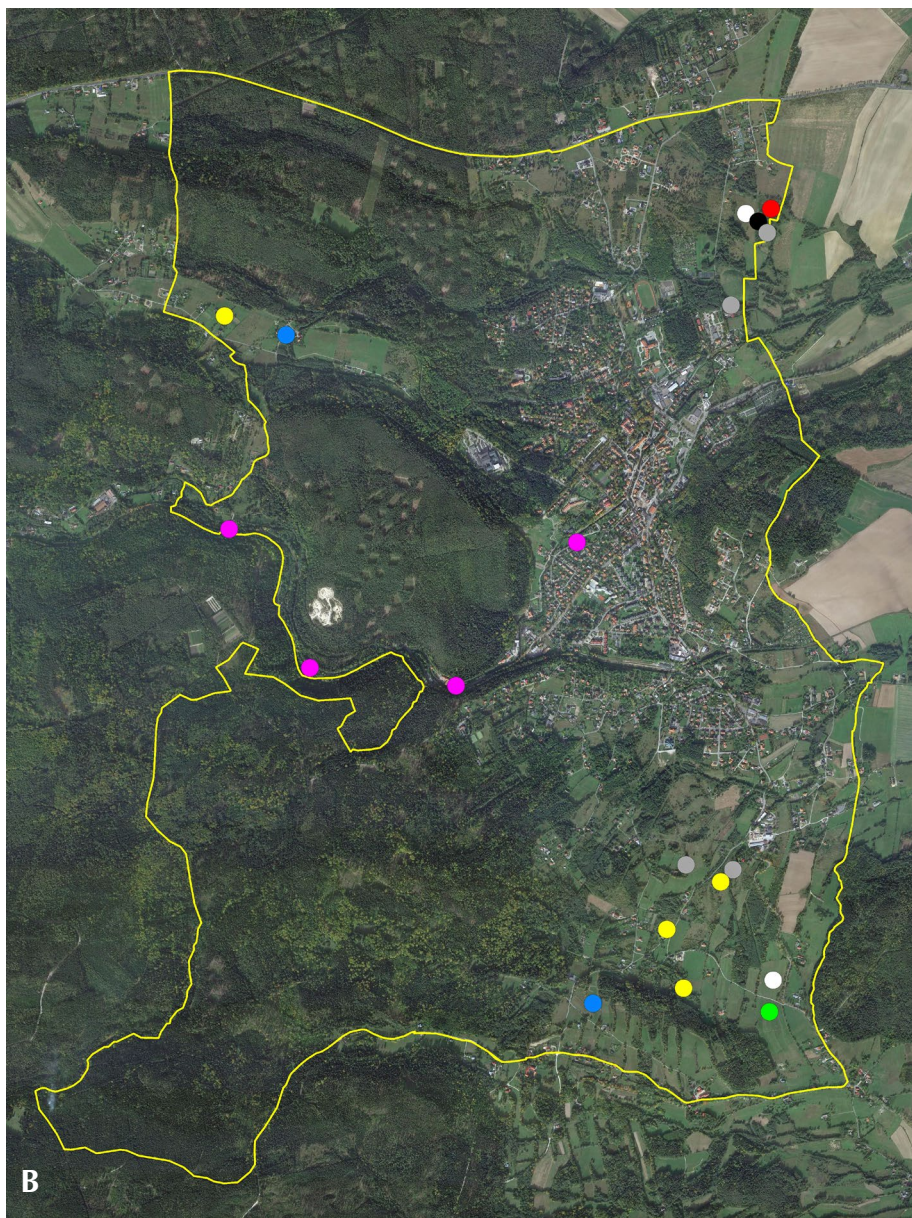
● Kruk (1)

● Orzechówka (1)

● Bocian czarny (1)

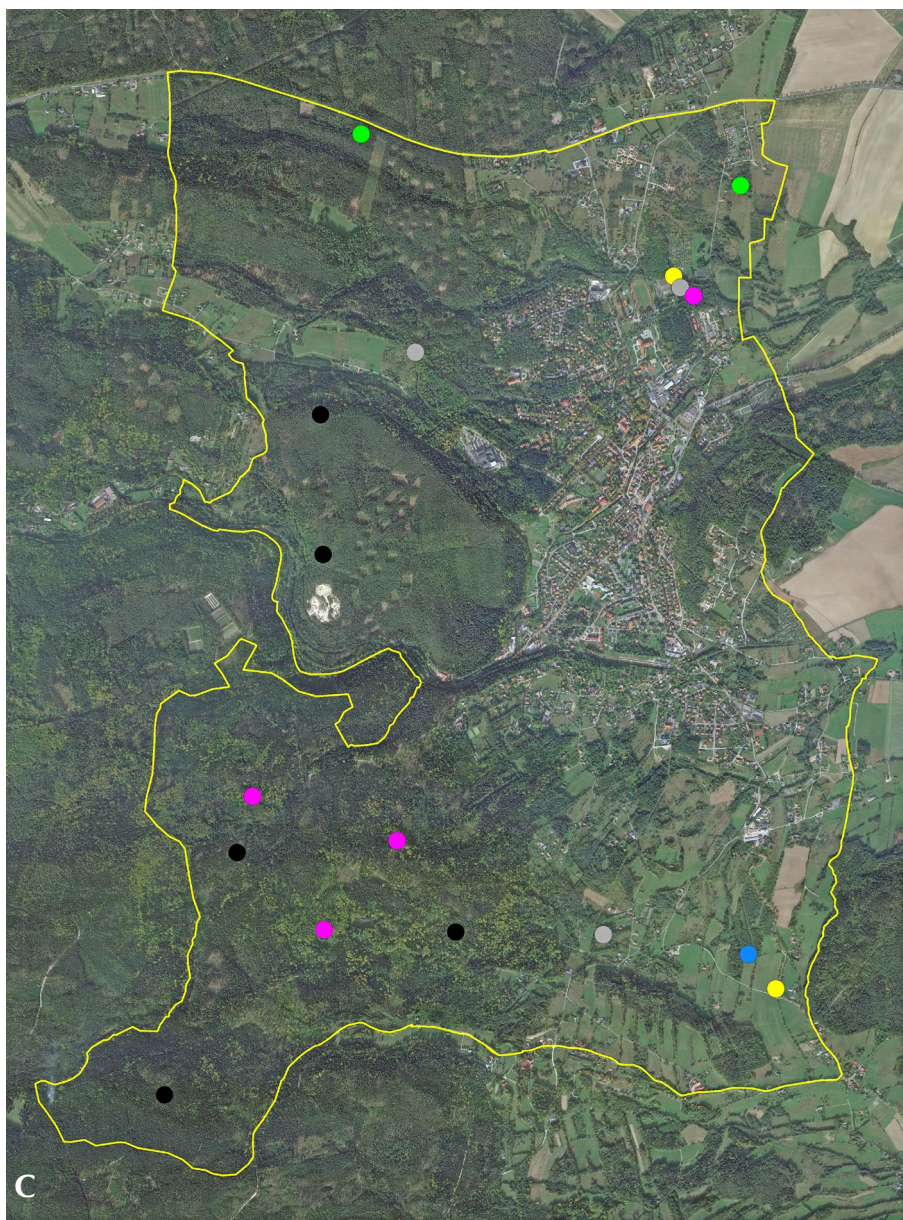
● Gil (4)

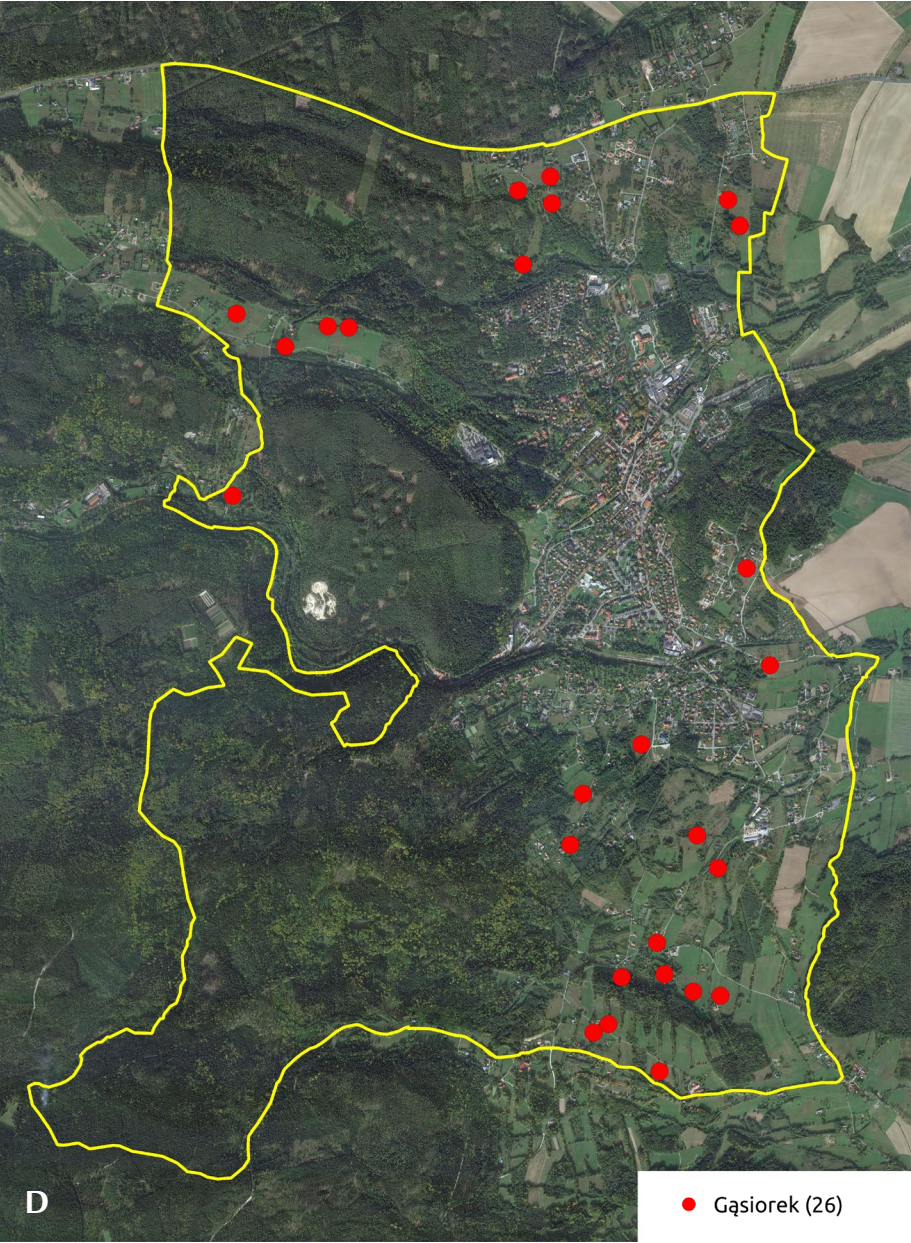
- Derkacz (2)   ● Świerszczak (1)   ● Kokoszka (1)
○ Skowronek (2)   ● Jarzębka (4)   ● Pluszcz (4)
● Strumieniówka (4)   ● Pokląska (1)

● Dzięcioł czarny (5)	● Dzięcioł zielony (2)	● Siniak (4)
● Dzięcioł zielonosiwy (3)	● Dzięciołek (2)	● Turkawka (1)

26 stanowisk (ryc. 2, zał. 1). Ze względu na niską liczebność ptaki te (oprócz gąsiorka) można uznać za rzadkie w gminie Polanica-Zdrój, choć nie są rzadkie w szerszej skali. Przy niewielkiej powierzchni gminy zwraca uwagę kompletność składu ptaków szponiastych (6 gatunków) oraz ich dość znaczna liczebność. Powtarzające się obserwacje pozwoliły na wskazanie aż 3-4 rewirów jastrzębia *Accipiter gentilis*, krogulca *Accipiter nisus* i trzmielajada *Pernis apivorus* (ryc. 2), co zwłaszcza w przypadku ostatniego gatunku sugeruje zaskakująco wysokie lokalne zagęszczenie. Dość liczne okazały się dzięcioły, zwłaszcza dzięcioł czarny *Dryocopus martius* (5 stanowisk), a także gąsiorek, choć w przypadku tego ostatniego gatunku liczba 26 wykrytych stanowisk jest prawdopodobnie wciąż заниżona i łączną liczebność oceniono na 30-40 par (zał. 1). Wydaje się, że w przypadku większości gatunków o niewielkich rewirach wykazane liczby stanowisk w gminie należy uznać za minimalne, co wynika

z głównego celu inwentaryzacji, jakim było wskazanie obszarów najcenniejszych przyrodniczo, a nie ocena liczebności ptaków. Niedoszacowanie dotyczy w szczególności osiedli oraz związanych z nimi gatunków, których w związku z tym nie mapowano, a także niektórych gatunków leśnych. Mimo to, wskazanie rozmieszczenia ponad 80 stanowisk lęgowych niepospolitych gatunków ptaków wydaje się cennym wkładem w poznanie i udokumentowanie fauny gminy Polanica-Zdrój.

Gatunki „naturowe” i zagrożone wyginięciem

Prawie 1/3 wykrytych gatunków (28) posiada podwyższony priorytet ochrony według przynajmniej jednej klasyfikacji europejskiej (Zał. I DP, Europejska Czerwona Lista Ptaków, SPEC 1-3 (tab. 1)). Ośiem gatunków (= 8,7%) figuruje na liście Załącznika I DP, a dwa (zimorodek i turkawka *Streptopelia turtur*) są uznawane za zagrożone w Europie i wpisane do Euro-

Tab. 2. Charakterystyka zespołu ptaków gminy Polanica-Zdrój w oparciu o kryteria zagrożenia wg Europejskiej Czerwonej Listy Ptaków (BirdLife International 2015).

Table 2. Characteristics of the bird assemblage of the commune Polanica-Zdrój according to the threat categories according to the criteria of the European Red List of Birds (BirdLife International 2015).

Kategoria zagrożenia/ Threat category*	Liczba gatunków/ Number of species	Procent składu gatunkowego/ Percentage of total species [%]
VU	2 (<i>S. turtur</i> , <i>A. atthis</i>)	2,2
NT	1 (<i>T. iliacus</i>)	1,1
LC	89	96,7
Razem/ Total	92	100,0

* Objasnienia/ Explanations: VU – gatunek narażony/ vulnerable; NT – gatunek bliski zagrożenia/ near threatened; LC – gatunek najmniejszej troski/ least concern

Tab. 3. Charakterystyka zespołu ptaków gminy Polanica-Zdrój w oparciu o kryteria zaproponowane przez BirdLife International (2017).

Table 3. Characteristics of the bird assemblage of the commune Polanica-Zdrój based on the criteria proposed by BirdLife International (2017).

Kategoria zagrożenia/ Threat category*	Liczba gatunków/ Number of species	Procent składu gatunkowego/ Percentage of total species [%]
SPEC 1	2	2,2
SPEC 2	10	10,9
SPEC 3	11	12,0
Non-SPEC	69	75,0
Razem/ Total	92	100,0

* Objaśnienia/ Explanations:

SPEC 1 – gatunki zagrożone globalnie/ globally threatened

SPEC 2 – gatunki o niekorzystnym statusie ochronnym, których europejska populacja przekracza 50% populacji światowej/ species of unfavourable conservation status with European population exceeding 50% of world's population

SPEC 3 – gatunki o niekorzystnym statusie ochronnym, których europejska populacja nie przekracza 50% populacji światowej/ species of unfavourable conservation status with European population not exceeding 50% of world's population

Non-SPEC – gatunki, których status ochronny jest uznany za korzystny/ species with conservation status regarded as favourable

pejskiej Czerwonej Listy Ptaków z kategorią podwyższonego ryzyka ekstynkcji VU (narażone na wyginięcie). Ponadto, drożdżik, uznany za niełęgowego w gminie jest traktowany w Europie jako gatunek bliski zagrożenia (NT) (tab. 2)². Ptaki szczególnej troski w gminie Polanica-Zdrój tworzą grupę 23 gatunków zaliczonych do kategorii SPEC 1-3, oznaczających niekorzystny status i potrzebę realizowania działań ochron-

nych (tab. 3). Spośród nich jeden gatunek lęgowy (turkawka) oraz jeden, którego gniazdowania nie stwierdzono (drożdżik) posiadają najwyższy priorytet ochronny (SPEC 1), oznaczający zagrożenie globalne. Dziesięć gatunków o niekorzystnym statusie to ptaki z populacjami skoncentrowanymi w Europie, a 11 z populacjami w większości pozaeuropejskimi.

² Już po złożeniu do druku niniejszej pracy ukazała się nowa Czerwona lista ptaków Polski (WILK i in. 2020), charakteryzująca stopień zagrożenia ptaków na poziomie krajowym i aktualizująca poprzednie analogiczne opracowanie z 2002 r. Spośród ptaków stwierdzonych w gminie Polanica-Zdrój pięć gatunków z trzech kategorii zagrożenia znajduje się na nowej liście. Są to: EN (zagrożone): drożdżik; VU (narażone): derkacz, turkawka; NT (bliskie zagrożenia): muchołówka żałobna, pokląskwa. WILK T., CHODKIEWICZ T., SIKORA A., CHYLARECKI P., KUCZYŃSKI L. 2020. Czerwona lista ptaków Polski. OTOP, Marki.

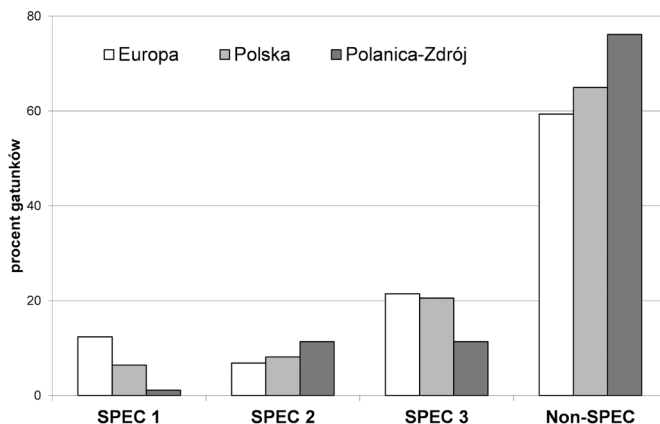

Ocena walorów ornitologicznych

Stosunkowo niewielki obszar gminy Polanica-Zdrój zasiedla zespół 88 gatunków ptaków lęgowych, uzupełniany przez ptaki zalatujące z terenów okolicznych i ptaki migrujące. W szczególności w okresach migracji wiosennej i jesiennej przez obszar ten z pewnością przemieszcza się duża liczba osobników i dodatkowych gatunków, mimo że nie zostały one wykazane w niniejszych badaniach. Na tle awifauny Polski liczba 88 gatunków stanowi 38,3% wszystkich gatunków gniazdujących w kraju (230 gatunków, CHODKIEWICZ i in. 2015), pomimo niewielkich rozmiarów badanego terenu. Wykryty zespół ptaków jest więc interesujący, jednak ani jego skład gatunkowy ani liczebność, będąca pochodną niewielkiej powierzchni, nie upoważniają do uznania walorów ornitologicznych w samej gminie za wybitne. Większość kluczowych gatunków jest reprezentowana przez nieliczne pary lęgowe, stanowiące nikły odsetek populacji regionalnych czy krajowych. Istotne znaczenie gminy polega raczej na

kompletności składu gatunkowego ptaków, typowego dla tego typu środowisk i sudeckiego krajobrazu. Ważne jest także to, że zasiedlające gminę subpopulacje poszczególnych gatunków, zwłaszcza tych o dużych rewirach (bocian czarny *Ciconia nigra*, ptaki szponiaste, dzięcioły, pluszcz *Cinclus cinclus*), stanowią część większych populacji zamieszkujących sudeckie lasy, doliny rzeczne czy tereny półotwarte. W ten sposób środowiska gminy Polanica-Zdrój przyczyniają się do utrzymywania trwałości populacji – ptaków i innych taksonów (Inwentaryzacja 2016) – ciągłości korytarzy migracyjnych, a w efekcie do utrzymywania spójności ekologicznej regionu sudeckiego.

Wykorzystując przedstawioną wyżej klasyfikację gatunków szczególnej troski (SPEC) oraz zawarte w opracowaniu BirdLife International (2017) listy gatunków krajowych i europejskich, możliwe jest zestawienie ptaków Polanicy-Zdroju z ptakami Europy i Polski pod względem statusu ochronnego (tab. 4, ryc. 3). Wprawdzie zestawienie takie obarczone jest błędem wynikającym z nieporównywalnie mniej-

Ryc. 3. Status ochronny ptaków lęgowych gniazdujących na terenie gminy Polanica-Zdrój na tle Polski i Europy w ujęciu procentowym – graficzne przedstawienie danych z tab. 4.

Fig. 3. Conservation status of breeding birds of the commune Polanica-Zdrój in relation to Poland and Europe; graphic presentation of data from Table 4.

szej powierzchni gminy Polanica-Zdrój, pozwala jednak na przybliżoną charakterystykę statusu ornitofauny gminy. Awifaunę gminy, podobnie jak w Europie i całej Polsce, tworzą głównie ptaki o korzystnym statusie ochronnym (Non-SPEC), stanowiące $\frac{3}{4}$ gatunków (ryc. 3). Ich odsetek w Polanicy-Zdroju (76%) jest jednak większy niż w Europie i Polsce. Większy odsetek mają w gminie także ptaki z kategorii SPEC 2, co dla tak małego obszaru może być zaskakujące. Z kolei mniejszy odsetek dotyczy kategorii SPEC 1 i SPEC 3. Wszystkie kategorie są więc reprezentowane wśród gatunków ptaków Polanicy-Zdroju, przy czym tylko jeden gatunek lęgowy (turkawka) reprezentuje grupę ptaków zagrożonych globalnie (SPEC 1). Wyniki te potwierdzają stwierdzenia przedstawione wyżej, o dość dużym bogactwie awifauny również z punktu widzenia ochrony przyrody gminy, które jednak na tle ocen wielkoskalowych moż-

na określić jako przeciętne. Niewątpliwym atutem omawianego terenu pozostaje silne zróżnicowanie awifauny pod względem ekologicznym, omówione poniżej.

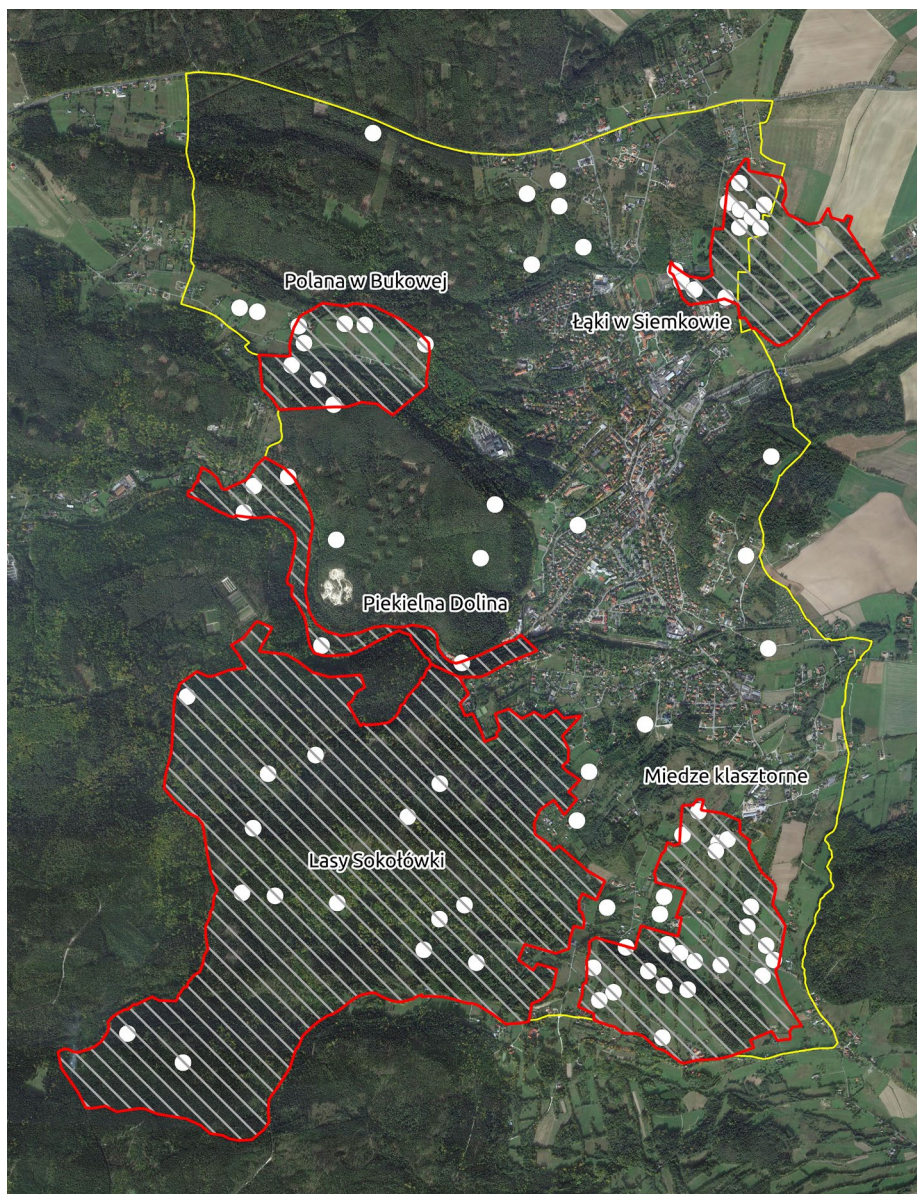
Występowanie ptaków lęgowych na tle siedliskowej specyfiki gminy

Awifaunę gminy tworzą gatunki należące do różnych grup taksonomicznych i ekologicznych, jednak strukturę zespołu kształtuje głównie specyfika siedliskowa terenu, w której podkreślić trzeba w szczególności dwie cechy. Po pierwsze, powszechność i rozległość obszarów zadrzewionych, zwłaszcza w zachodniej części gminy, ale także na pozostałym obszarze. Dotyczy to kompleksów leśnych, zadrzewień śródpolnych i rosnących wzdłuż cieków, a także zieleni miejskiej i osiedlowej. Cecha ta decydowała o przewadze ptaków związanych z zadrzewieniami, w tym gatunków, które w okresie

Tab. 4. Liczba gatunków i udział procentowy ptaków lęgowych według statusu ochronnego. Podział na kategorie (SPEC 1-3, Non-SPEC) oraz dane ilościowe dla Europy i Polski pochodzą z opracowania BirdLife International (2017).

Table 4. Number of species and proportion of breeding species according to the conservation status. Categories (SPEC 1-3, Non-SPEC) and quantitative data for Europe and Poland come from BirdLife International (2017).

Status ochronny/ Conservation status	Europa		Polska		Polanica-Zdrój	
	Liczba gatunków/ Number of species	%	Liczba gatunków/ Number of species	%	Liczba gatunków/ Number of species	%
SPEC 1	67	12,4	15	6,4	1	1,1
SPEC 2	37	6,8	19	8,1	10	11,4
SPEC 3	116	21,4	48	20,5	10	11,4
Non-SPEC	321	59,3	152	65,0	67	76,1
Razem/Total	541	100,0	234	100,0	88	100,0

Ryc. 4. Najcenniejsze ornitologicznie obszary na terenie gminy Polanica-Zdrój wraz ze zbiorczym rozmieszczeniem stanowisk lęgowych gatunków ptaków wskazanych na mapach (ryc. 2).

Fig. 4. Ornithologically most valuable areas in the commune Polanica-Zdrój with overall distribution of breeding sites of species indicated on maps (Fig. 2).

Fot. 4. Dzięcioł duży *Dendrocopos major* przy dziupli lęgowej w zadrzewieniu na południe od Siemkowa (fot. A. Wuczyński).

Phot. 4. Great spotted woodpecker *Dendrocopos major* at the nesting hole in a copse south of Siemków (photo A. Wuczyński).

lęgów koncentrują aktywność we wnętrzach lasu (szczególnie ptaki z rzędu wróblowych, np. paszkot *Turdus viscivorus*, świstunka leśna *Phylloscopus sibilatrix*, kowalik *Sitta europaea*, gil *Pyrrhula pyrrhula*, muchołówka żałobna *Ficedula hypoleuca*), na obrzeżach i w luźnych zadrzewieniach (dzięcioł zielonosiwy *Picus canus*, turkawka, szpak, cierniówka *Sylvia communis*, szczygieł *Carduelis carduelis*, kwiczoł *Turdus pilaris*), w parkach i zieleni osiedlowej (pleszka *Phoenicurus phoenicurus*, szpak, dzwonec *Chloris chloris*, makolągwa, kulczyk), a także wszędziebylskich ptaków zadrzewień, takich jak zięba *Fringilla coelebs*, bogatka *Parus major*, kos *Turdus merula* czy dzięcioł duży *Dendrocopos major*. Ze względu na przewagę drzewostanów iglastych na podkreślenie zasługuje obecność

wielu gatunków typowo borowych oraz ich zauważalnie duża liczebność, zwłaszcza w dobrze zachowanych, najstarszych drzewostanach borowych. Do gatunków takich należą gil, czyli *Spinus spinus*, orzechówka *Nucifraga caryocatactes*, krzyżodziób świerkowy *Loxia curvirostra*, sosnowka *Periparus ater*, czubatka *Lophophanes cristatus*, mysikrólik *Regulus regulus*, zniczek *Regulus ignicapilla*. Szczególnie cenna przyrodniczo jest jednak obecność sporych zachowanych fragmentów buczyn w południowej części gminy. Zapewne ich obecność zadecydowała o stosunkowo licznym gniazdowaniu dużych dziuplaków związanych z buczynami – dzięcioła czarnego i siniaka *Columba oenas*, a być może także o dość dużej frekwencji ptaków szponiastych.

Fot. 5. Mozaika środowiskowa z dużym udziałem łąk na wschód od ul. Polnej, fragment obszaru „Łąki w Siemkowie” (fot. A. Wuczyński).

Phot. 5. Mosaic of habitats with a large proportion of meadows, east of Polna street, a fragment of the area “Łąki w Siemkowie” (photo A. Wuczyński).

Drugą cechą środowiska Polanicy-Zdroju jest duże pokrycie terenu przez osiedla ludzkie o różnych charakterze – zwłaszcza rozproszonej zabudowy willowej, ale też zwartej zabudowy miejskiej i nielicznych gospodarstw wiejskich. Cecha ta wpływa na obecność zróżnicowanego zespołu ptaków zaadaptowanych do współistnienia z człowiekiem, np. jerzyka, jaskółek – oknówki i dymówki, sierpówki *Streptopelia decaocto*, ale też gatunków pierwotnie leśnych: grzywacza *Columba palumbus* czy sikora – bogatki i modraszki *Cyanistes caeruleus*. Jednak w stosunku do całego zespołu ptaków oraz zapewne innych komponentów bioróżnorodności, wszechobecność środowisk antropogenicznych raczej ogranicza bogactwo przyrodnicze. Wynika to z da-

lekiego od naturalnego zagospodarowania terenu, ograniczania bazy pokarmowej i miejsc gniazdowania, obecności udomowionych drapieżników oraz płoszenia przez ludzi, auta i codzienną aktywność. Należy też zauważyć, że na tle większości innych obszarów ziemi kłodzkiej, Dolnego Śląska i Polski, w Polanicy-Zdroju poszerzanie terenu zajętego przez siedziby ludzkie i wnikanie rozproszonej zabudowy w mało dostępne, odległe czy też śródlądne fragmenty gminy wydaje się intensywniejsze. W efekcie nawet miejsca o dość dużym bogactwie przyrodniczym z obecnymi stanowiskami rzadkich gatunków ptaków, nacechowane są pewną tymczasowością. Nie jest pewne jak długo utrzymają się wciąż obecne w gminie podmokłe nieużytki zasiedlone

Fot. 6. Las nad Lipnickim Potokiem w rejonie ul. Słowackiego, fragment obszaru „Łąki w Siemkowie” (fot. A. Wuczyński).

Phot. 6. Forest on the stream Lipnicki Potok in the region of Słowackiego street, a fragment of the area “Łąki w Siemkowie” (photo A. Wuczyński).

Fot. 7. Lasy koło Sokołówki, drzewostan bukowy w oddziale leśnym 345 (fot. A. Wuczyński).
Phot. 7. Forests near Sokołówka, beech stand in forest division 345 (photo A. Wuczyński).

przez takie gatunki jak strumieniówka *Locustella fluviatilis*, łożówka *Acrocephalus palustris* i potrzos *Emberiza schoeniclus*, suchsze wyniesienia z zakrzaczaniami będącymi lęgowskiem gąsiora, świerszczaka *Locustella naevia* i jarzębatki *Sylvia nisoria* lub też rozległe łąki z pokląskwą *Saxicola rubetra* i derkaczem *Crex crex*. Niepewność wynika z faktu, że miejsca takie bezpośrednio sąsiadują z już zagospodarowanymi, często ogrodzonymi siedzibami ludzkimi (np. ul. Kasprowicza, Sokołowskiego, Tuwima) lub też spontanicznie wytworzyły się jako zbiorowiska wtórne na terenach wcześniej zagospodarowanych.

W podsumowaniu należy więc zauważyć, że powszechna w gminie Polanica-Zdrój i narastająca presja ludzka jest prawdopodobnie największym zagrożeniem dla wciąż obecnych, bogatych zasobów przy-

rodniczych. Dalszy jej rozwój, a zwłaszcza zasiedlanie nowych obszarów, powinny być kontrolowane i dopuszczane z rozważą, jeśli ochrona zasobów przyrodniczych znajduje się wśród celów zrównoważonego rozwoju gminy.

Cechy obszarów o podwyższonych walorach ornitologicznych

Kierując się rozmieszczeniem stanowisk kluczowych gatunków ptaków, rzadkich i/lub zagrożonych zgodnie z przedstawionymi wcześniej klasyfikacjami, można wskazać obszary o różnicowanej wartości ornitologicznej na terenie gminy Polanica-Zdrój (ryc. 4). Obszary, które wydają się najciekawsze wymieniono poniżej, poprzedzając je uwagami ogólnymi.

Powszechną cechą obszarów o podwyższonej wartości przyrodniczej, po-

Fot. 8. Lasy koło Sokółki, bór świerkowy w oddziale leśnym 357 (fot. A. Wuczyński).

Phot. 8. Forests near Sokółka, spruce stand in forest division 357 (photo A. Wuczyński).

twierdzoną także w gminie Polanica-Zdrój, jest skala ich naturalności wyrażająca się względnie niską antropopresją. Niezależnie od typu środowiska, fragmenty najcenniejsze to te, w których nie doszło do zabudowy osiedlowej lub innego rodzaju intensywnej penetracji ludzkiej. Zatem walory ornitologiczne gminy skupiają się głównie na terenach leśnych i tych terenach otwartych, które od dłuższego czasu pozostają słabiej użytkowane przez człowieka. Tereny takie zajmują obrzeża gminy Polanica-Zdrój.

Obszary cenne z reguły charakteryzuje duża siedliskowa mozaikowość zapewniająca warunki dla urozmaiconego zespołu ptaków. Dotyczy to zróżnicowanych drzewostanów – różnowiekowych i różnogatunkowych, mozaiki polno-leśnej, luźno i nierównomiernie rozproszonych płatów roślinności zielnej i wysokiej na terenach

otwartych, czy też fragmentów o zróżnicowanym reżimie wodnym.

Żaden z omówionych niżej obszarów gminy samodzielnie nie kwalifikuje się do objęcia formami ochrony prawnej w oparciu o kryteria ornitologiczne. Jednak jeśli na takie zakwalifikowanie wskazywałoby występowanie innych cennych taksonów, roślin lub zwierząt, walory ornitologiczne mogą i powinny stanowić istotne wsparcie argumentów za prawną ochroną danego obszaru.

Charakterystyka obszarów najcenniejszych pod względem ornitologicznym

• „Miedze klasztorne”. Rozległy obszar mozaiki środowiskowej w rejonie ulicy Kasprowicza i klasztoru Sercanów, w południowej części gminy (fot. 2). Obszar

pokryty kępowymi i liniowymi zadrzewieniami, głównie liściastymi, otoczonymi przez tereny otwarte, w przewadze łąkowe o różnym stopniu uwilgotnienia, a także rozproszonymi zabudowaniami. Jest to miejsce gniazdowania i żerowania urozmaiconego zespołu ptaków, charakterystycznych dla poszczególnych, obecnych tu komponentów krajobrazu. Stwierdzono tu m.in. następujące gatunki: jastrząb, trzmiełojad, puszczyk *Falco tinnunculus*, kruk *Corvus corax*, turkawka, derkacz, dzięcioł zielonosiwy, gąsiorek, jarzębatka, strumieniówka, pokląskwa. Na uwagę zasługuje skupisko kilkunastu par gąsiorka, kilku par jarzębatek, a także obecność jedynych wykrytych w gminie stanowisk pokląskwy i turkawki.

• „Łąki w Siemkowie”. Stawy, tereny otwarte i zadrzewienia na południe od Siemkowa w północno-wschodnim krańcu gminy (fot. 3, 4, 5, 6). Ze względu na interesujący układ biotopów i wykryty skład gatunkowy ptaków, w poprzedniej inwentaryzacji gminy obszar ten został zaproponowany do objęcia ochroną w formie użytku ekologicznego (Inwentaryzacja 2002). Wtedy jednak obejmował znacznie większy teren, w większości włączony potem do gminy Szczytna. W chwili obecnej obszar jest podzielony granicą administracyjną, jednak stanowi całość w ujęciu ekologicznym i nadal zachowuje wysokie walory przyrodnicze, w tym ornitologiczne. Część pozostała w granicach gminy Polanica-Zdrój, choć mniejsza, obejmuje interesujące środowiska, zwłaszcza stawy, przyległe łąki i nieużytki poprzecinane siecią rowów. Stanowią one lęgowniska takich gatunków jak gąsiorek, strumieniówka, świerszczak, czarnogłównik *Poecile montanus*, kokoszka *Gallinula chloropus*, kilka gatunków dzięciołów, a także żerowniska jastrzębia, trzmiełojada, czapli siwej *Ardea cinerea*. Dawnej stwierdzano tu obecność świergotka łąkowego, obecnie nie potwierdzonego.

• „Lasy Sokołowski”. Kompleksy leśne w zachodniej i południowo-zachodniej części gminy (fot. 7, 8). Głównym ich walorem jest zwarty charakter lasów, ich rozległość, a także urozmaicenie wiekowe, gatunkowe i topograficzne. Obecność wielopiętrowych dojrzałych fragmentów borowych decyduje o występowaniu dużej liczebności ptaków charakterystycznych dla lasów iglastych, z takimi stosunkowo rzadkimi gatunkami jak gil i orzechówka. Zachowanie dużych fragmentów buczyn sprzyja obecności kilku par lęgowych siniaka i dzięcioła czarnego. W całości obszar zwartych lasów stanowi lęgownisko ptaków szponiastych (krogulec, trzmiełojad) i prawdopodobnie część rewiru bociana czarnego, pełni też funkcję korytarza migracyjnego łączącego Góry Stołowe z Górami Bystrzyckimi.

• „Polana w Bukowej”. Lasy na stokach „Piekielnej Góry” wraz z przyległymi od północy terenami otwartymi o charakterze rozległej polany, pokryte zbiorowiskami łąkowymi i zakrzewieniami. Lasy i ich obrzeża stanowią stanowiska lęgowe dzięciołów czarnego i zielonosiwego, paszkozłosa, czyżka, krzyżodzioba świerkowego oraz ptaków szponiastych – trzmiełojada, puszczyka, jastrzębia, myszozłosa *Buteo buteo*, w dalszej odległości obserwowano także kobuz *Falco subbuteo* i krogulca. Tereny otwarte stanowią potencjalne żerowniska tych ptaków, a także lęgowniska kilku par gąsiorka, jarzębatek i derkacza (inf. ustna – M. Smoczyk 2012, w 2016 roku gatunek nie potwierdzony).

• „Piekielna Dolina”. Bystrzyca Dusznicka, zwłaszcza jej przełomowy odcinek w zachodniej części gminy objęty ostoją Natura 2000 „Piekielna Dolina koło Polanicy” (fot. 9). Obszar wyróżniony głównie ze względu na gniazdowanie pluszcza – gatunku charakterystycznego dla rzek i potoków górskich, zakładającego gniazda w szczelinach urwistych brzegów, a w Sudetach

Środkowych i Wschodnich, jak również w gminie Polanica-Zdrój, głównie pod mostami, w tym w obrębie miasta. Liczebność tego gatunku w gminie oceniono na 4 pary lęgowe, równomiernie rozmieszczone wzdłuż Bystrzycy, znaleziono trzy zajęte gniazda. Dane literaturowe wskazują, że liczebność pluszcza wzrosła w stosunku do lat 1980. (CZAPULAK i in. 1988), ale w roku 2000 liczba stanowisk lęgowych była już zbliżona do obecnej (CZAPULAK i in. 2001). Rzeka stanowi także ostoję pluszcza w okresie pozalęgowym oraz lokalnie najważniejszy korytarz migracyjny tego gatunku. Drugim gatunkiem, dla którego Bystrzyca stanowi najważniejszą ostoję w gminie, jest pliszka górska *Motacilla cinerea*. Występuje na całym odcinku rzeki w gminie Polanica-Zdrój, na którym wykazano kilkanaście par lęgowych, a w całej gminie kilkadziesiąt par.

Fot. 9. Bystrzyca Dusznicka w „Piekielnej Dolinie” (fot. A. Wuczyński).

Phot. 9. Bystrzyca Dusznicka river in “Piekielna Dolina” (photo A. Wuczyński).

Podziękowania

Inwentaryzacja przyrodnicza w 2016 r. została wykonana z inicjatywy gminy Polanica-Zdrój. Wdzięczny jestem Panom Wojciechowi Jankowskiemu za koordynację inwentaryzacji, Michałowi Smoczykowi, Tomaszowi Gottfriedowi i Wojciechowi Grzesiakowi za życzliwe udostępnienie

własnych, niepublikowanych obserwacji ornitologicznych, Łukaszowi Niedźwiedziowi za udostępnienie warstw wektorowych, zaś Maciejowi Wuczyńskiemu za pomoc w przygotowaniu map. Redaktor Bożenie Gramsz oraz anonimowemu recenzentowi dziękuję za cenne uwagi do początkowej wersji manuskryptu.

Załącznik 1. Zestawienie gatunków ptaków stwierdzonych na obszarze gminy Polanica-Zdrój w sezonie lęgowym 2016.

Tabela zawiera listę gatunków uznanych za lęgowe lub zalatujące z terenów sąsiednich. Dla wybranych, rzadkich gatunków oszacowano liczbę stanowisk lęgowych na terenie gminy, przedstawionych także na mapach rozmieszczenia (ryc. 2A-D). Podano także kategorie zagrożenia oraz ogólną charakterystykę występowania każdego gatunku w gminie. Gatunki przedstawiono w kolejności alfabetycznej nazw łacińskich.

Objaśnienia:

Status – L – gatunek lęgowy w gminie; P – gatunek zalatujący z terenów sąsiednich.

Liczba stan. – liczba wykrytych stanowisk lęgowych na terenie gminy.

Załącznik I DP – gatunki z listy Załącznika I Dyrektywy 2009/147/WE (tzw. Dyrektywy Ptasiej).

Czerw. Lista EU – gatunki z Europejskiej Czerwonej Listy Ptaków (BirdLife International 2015). Kryteria: VU – gatunek narażony na wyginiecie, NT – gatunek bliski zagrożenia, LC – gatunek mniejszego ryzyka.

SPEC – gatunki szczególnej troski wg BirdLife International (2017). SPEC 1 – gatunki zagrożone globalnie, SPEC 2 – gatunki o niekorzystnym statusie ochronnym, których europejska populacja przekracza 50% populacji światowej, SPEC 3 – gatunki o niekorzystnym statusie ochronnym, których europejska populacja nie przekracza 50% populacji światowej, N – gatunki o statusie korzystnym (Non-SPEC).

App. 1. List of bird species recorded in the commune Polanica-Zdrój during the breeding season 2016.

The table contains a list of species regarded as breeding or vagrant from adjacent areas. The number of breeding sites in the commune was estimated for selected, rare species, presented also on the distribution maps (Fig. 2A-D). Threat categories and general characteristics of the occurrence of each species in the commune are also provided. The species are arranged alphabetically according to their Latin names.

Explanations:

Status – L – breeding species in the commune; P – vagrant from adjacent areas.

No. Loc. – number of recorded breeding sites in the commune.

An. I BD – species from Annex I of Directive 2009/147/WE (the so called Bird Directive).

EU Red List – species from European Red List of Birds (BirdLife International 2015). Categories: VU – vulnerable, NT – near threatened, LC – least concern. SPEC – species of special concern according to BirdLife International (2017). SPEC 1 – globally threatened, SPEC 2 – species of unfavourable conservation status, with European population exceeding 50% of the world's population, SPEC 3 – species of unfavourable conservation status, with European population not exceeding 50% of the world's population, N – species of favourable conservation status (Non-SPEC).

Lp. No	Nazwa łacińska/ Latin name	Nazwa polska/ Polish name	Status	Liczba stan./ No. Loc.	Załącznik I DP/ An. I BD	Czerw. Lista EU/ EU Red List	SPEC	Występowanie w gminie Polanica-Zdrój/ Occurrence in the commune
1	<i>Accipiter gentilis</i>	jastrząb	L	3		LC	N	nieliczny lęgowy w lasach, polujące osobniki obserwowane na terenie całej gminy
2	<i>Accipiter nisus</i>	krogulec	L	3		LC	N	nieliczny lęgowy w lasach, polujące osobniki obserwowane na terenie całej gminy
3	<i>Acrocephalus palustris</i>	łozówka	L			LC	N	niezbyt liczna lęgowa w płatach wysokiej roślinności zielnej

Lp. No	Nazwa łacińska/ Latin name	Nazwa polska/ Polish name	Status	Liczba stan./ No. Loc.	Zał. IDP/ An. IBD	Czerw. Lista EU/ EU Red List	SPEC	Występowanie w gminie Polanica-Zdrój/ Occurrence in the commune
4	<i>Aegithalos caudatus</i>	ranuszek	L			LC	N	niezbyt liczny łęgowy w lasach i zadrzewieniach
5	<i>Alauda arvensis</i>	skowronek	L	2		LC	SPEC 3	łęgowy na polach uprawnych i łąkach; w gminie nieliczny ze względu na brak otwartych przestrzeni, które preferuje
6	<i>Alcedo althis</i>	zimiródek	P		x	VU	SPEC 3	niełęgowy, obserwowany na przelotach nad Bystrzycą Dusznicką, np. 15.09.2015 przy ul. Krasieńskiego (M. ŚMOCZYK – inf. ustna)
7	<i>Anas platyrhynchos</i>	krzyżówka	L			LC	N	nieliczna legowa na stawach i prawdopodobnie na rzece
8	<i>Anthus trivialis</i>	świergotek dziewiny	L			LC	SPEC 3	nieliczny łęgowy na suchszych obrzeżach lasów i zadrzewień; stanowiska: Polanica Górna, ul. Kasprowicza
9	<i>Apus apus</i>	jerzyk	L			LC	SPEC 3	niezbyt liczny, gniazdujący w rozproszonym na terenach osiedlowych
10	<i>Ardea cinerea</i>	czapla siwa	P			LC	N	niełęgowa, żerujące osobniki obserwowane na stawach k. Siemkowa
11	<i>Buteo buteo</i>	myszołów	L			LC	N	nieliczny łęgowy w lasach i zadrzewieniach, np. zajęte gniazdo w oddz. 357
12	<i>Carduelis carduelis</i>	szczygieł	L			LC	N	dość liczny łęgowy w osiedlach ludzkich i mozaice polno-leśnej
13	<i>Certhia brachydactyla</i>	pelczacz ogrodowy	L			LC	N	dość liczny na terenach zadrzewionych poza zwałami kompleksami, w tym w zieleni osiedli ludzkich
14	<i>Certhia familiaris</i>	pelczacz leśny	L			LC	N	pospolity w lasach i większych zadrzewieniach
15	<i>Chloris chloris</i>	dzwoniec	L			LC	N	dość liczny w różnego typu zadrzewieniach, zwłaszcza w zieleni osiedlowej i parkach
16	<i>Ciconia nigra</i>	bocian czarny	L	1	x	LC	N	bardzo nieliczny, lasy w zach. cz. gminy obejmują część rewiru łęgowego, 2.05.2016 obs. 1 osobnika (M. ŚMOCZYK – inf. ustna)
17	<i>Cinclus cinclus</i>	pluszcz	L	4		LC	N	nieliczny łęgowy wzdłuż Bystrzycy Dusznickiej; liczebność w gminie oceniana na 4 pary łęgowe; znaleziono 3 zajęte gniazda pod mostami (AW, T. GOTTFRIED – inf. ustna). Podobna liczebność w 2000 r. (CZAPULAK i in. 2001)
18	<i>Coccothraustes coccothraustes</i>	grubodziób	L			LC	N	niezbyt liczny łęgowy w różnego typu zadrzewieniach liściastych, również w parkach
19	<i>Columba livia f. urbana</i>	gołąb miejski	L			LC	N	dość liczny łęgowy w zabudowie miejskiej

20	<i>Columba oenas</i>	siniak	L	4		LC	N	nieliczny lęgowy w buczynach, zajęta dziupla w oddz. 346 (13.06.2016)
21	<i>Columba palumbus</i>	grzywacz	L			LC	N	niezbity liczny lęgowy w lasach i różnego typu zadrzewieniach, również w parkach miejskich
22	<i>Corvus corax</i>	kruk	L	1		LC	N	bardzo nieliczny lęgowy w lasach, rodzina obs. w okolicach Pokrzywna i Sokołowski, 13. i 16.06.2016
23	<i>Corvus frugilegus</i>	gawron	P			LC	N	nielęgowy, obserwowany na przelotach
24	<i>Corvus monedula</i>	kawka	L			LC	N	nieliczna, gniazdująca w osiedlach ludzkich
25	<i>Crex crex</i>	derkacz	L	2	x	LC	SPEC 2	bardzo nieliczny, ptaki odbywające się głosem godowym na łąkach k. Nowej Sokołowski (2012-2015) i Bukowej (2012) (M. Smoczyk – inf. ustna); w 2016 nie stwierdzony
26	<i>Cuculus canorus</i>	kukulka	L			LC	N	niezbity liczna lęgowa na obrzeżach lasów i w mozaice polno-leśnej
27	<i>Cyanistes caeruleus</i>	modraszka	L			LC	N	pospolita w lasach, zadrzewieniach i osiedlach
28	<i>Delichon urbicum</i>	oknówka	L			LC	SPEC 2	lęgowa, gniazdująca kolonijnie w osiedlach, np. 16 gniazd na styku ul. Reja i Sokołowskiego, 16.06.2016 – min. 8 gniazd zajętych
29	<i>Dendrocopos major</i>	dzięcioł duży	L			LC	N	najliczniejszy gatunek dzięcioła, spotykany w różnego typu lasach i zadrzewieniach
30	<i>Dendrocopos minor</i>	dzięciołek	L	2		LC	N	nieliczny lęgowy w różnego typu zadrzewieniach, stanowiska w rejonie ul. Polnej, Kasprowicza
31	<i>Dryocopus martius</i>	dzięcioł czarny	L	5	x	LC	N	nieliczny lęgowy w rozległych lasach, zwłaszcza w buczynach. Wielokrotnie obs., m.in. w oddz.: 53, 54, 357, 348
32	<i>Emberiza calandra</i>	potrzyszcz	L			LC	SPEC 2	lęgowy na terenach otwartych, zwłaszcza suchych nieużytkach
33	<i>Emberiza citrinella</i>	trznadel	L			LC	SPEC 2	pospolity w mozaice polno-leśnej
34	<i>Emberiza schoeniclus</i>	potrzos	L			LC	N	bardzo nieliczny lęgowy w miejscach z wysoką roślinnością szuwarową; stwierdzony na stawach k. Stelmkowa
35	<i>Erithacus rubecula</i>	rudzik	L			LC	N	pospolity w lasach i dużych zadrzewieniach
36	<i>Falco subbuteo</i>	kobuz	L	1		LC	N	bardzo nieliczny, 1 stanowisko w lasach na zachód od miasta, obs. 1 os. 19.06.2016 (W. Grzesiak – inf. ustna)
37	<i>Falco tinnunculus</i>	pustulka	L	2		LC	SPEC 3	nieliczna lęgowa, gniazdująca na wieżach kościołów i innych wysokich budynkach, także na obrzeżach lasów; 2 stanowiska – w południowej cz. Polanicy-Zdroju i w rejonie Piekietnej Góry

Lp. No	Nazwa łacińska/ Latin name	Nazwa polska/ Polish name	Status	Liczba stan./ No. Loc.	Zał. IDP/ An. IBD	Czerw. Lista EU/ EU Red List	SPEC	Występowanie w gminie Polanica-Zdrój/ Occurrence in the commune
38	<i>Ficedula hypoleuca</i>	mucholówka żałobna	L			LC	N	niezbyt liczna łęgowa w lasach
39	<i>Fringilla coelebs</i>	zięba	L			LC	N	pospolita w lasach, zadrzewieniach i osiedlach
40	<i>Gallinula chloropus</i>	kokoszka	L	1		LC	N	bardzo nieliczna, 1 stanowisko na stawach k. Siemkowa
41	<i>Garrulus glandarius</i>	sójka	L			LC	N	niezbyt liczna łęgowa w lasach i zadrzewieniach
42	<i>Hippolais icterina</i>	zaganiaacz	L			LC	N	niezbyt liczny łęgowy w lasach i zadrzewieniach
43	<i>Hirundo rustica</i>	dymówka	L			LC	SPEC 3	niezbyt liczna, gniazdująca w rozproszonym na terenach osiedlowych
44	<i>Lanius collurio</i>	gąsiorek	L	26	x	LC	SPEC 3	dość liczny w mozaice pól i zakrzaczeń; liczebność w gminie oceniono na 30-40 par łęgowych
45	<i>Linaria cannabina</i>	makolągwa	L			LC	SPEC 2	niezbyt liczna łęgowa, zwłaszcza w zieleni luźnych osiedli
46	<i>Locustella fluviatilis</i>	strumieniówka	L	4		LC	N	nieliczna łęgowa w miejscach z wysoką roślinnością zielną i szuwarową; po 2 stanowiska na pld. od Siemkowa i wzdłuż ul. Steniewiczza
47	<i>Locustella naevia</i>	świerszczak	L	1		LC	N	nieliczny łęgowy na terenach otwartych, zwłaszcza suchych nieużytkach; 1 stanowisko na pld. od Siemkowa
48	<i>Lophophanes cristatus</i>	czubatka	L			LC	N	dość liczna łęgowa w borach
49	<i>Loxia curvirostra</i>	krzyżodziób świerkowy	L			LC	N	dość liczny łęgowy w borach
50	<i>Motacilla alba</i>	pliszka siwa	L			LC	N	dość liczna łęgowa wśród luźnych osiedli ludzkich, chętnie przy różnego typu akwenach wodnych, często wzdłuż Bystrzycy Dusznickiej
51	<i>Motacilla cinerea</i>	pliszka górska	L			LC	N	dość liczna łęgowa przy różnego typu akwenach wodnych, zwłaszcza wzdłuż Bystrzycy Dusznickiej i mniejszych cieków; liczebność w gminie oceniono na kilkadziesiąt par łęgowych
52	<i>Muscicapa striata</i>	mucholówka szara	L			LC	SPEC 2	niezbyt liczna łęgowa w lasach, zadrzewieniach i osiedlach
53	<i>Nucifraga caryocatactes</i>	orzechówka	L	1		LC	N	bardzo nieliczna łęgowa w borach, 1 stanowisko w kompleksie leśnym w zach. części gminy (obs. 1.05.2016, M. ŚWOCZYK - inf. ustna), znane już od lat 1980. (MIKUSEK 1996)

54	<i>Oriolus oriolus</i>	wilga	L				LC	N	niezbyt liczna lęgowa w lasach i zadrzewieniach
55	<i>Parus major</i>	bogatka	L				LC	N	pospolita w lasach, zadrzewieniach i osiedlach
56	<i>Passer domesticus</i>	wróbel	L				LC	SPEC 3	dość liczny lęgowy w osiedlach ludzkich
57	<i>Passer montanus</i>	mazurek	L				LC	SPEC 3	niezbyt liczny lęgowy w osiedlach i mozaice polno-leśnej
58	<i>Periparus ater</i>	sosnówka	L				LC	N	liczna lęgowa w drzewostanach iglastych
59	<i>Pernis apivorus</i>	trzmiełojad	L	4	x		LC	N	nieliczny lęgowy w lasach, 4 stanowiska: w rejonie Sokółki (2), Piekielnej Góry i Wzgórza Marii
60	<i>Phasianus colchicus</i>	bażant	L				LC	N	niezbyt liczny lęgowy na terenach otwartych
61	<i>Phoenicurus ochruros</i>	kopciuszek	L				LC	N	dość liczny lęgowy w osiedlach ludzkich, także w kamieniołomie
62	<i>Phoenicurus phoenicurus</i>	pleszka	L				LC	N	niezbyt liczna lęgowa na obrzeżach lasów, częsta w zieleni luźnych osiedli, np. Wzgórze Marii, Polanica Górna
63	<i>Phylloscopus collybita</i>	pierwiosnek	L				LC	N	pospolity lęgowy w lasach i zadrzewieniach
64	<i>Phylloscopus sibilatrix</i>	świstunka leśna	L				LC	N	dość liczna lęgowa w lasach liściastych
65	<i>Phylloscopus trochilus</i>	piecuszek	L				LC	SPEC 3	nieliczny lęgowy, zwłaszcza w młodych zadrzewieniach i nasadzeniach
66	<i>Pica pica</i>	sroka	L				LC	N	niezbyt liczna lęgowa, zwłaszcza w osiedlach ludzkich
67	<i>Picus canus</i>	dzięcioł zielonosiwy	L	3	x		LC	N	nieliczny lęgowy na obrzeżach lasów i w mozaice polno-leśnej; wielokrotnie obs. wokół Sokółki i Bukowej
68	<i>Picus viridis</i>	dzięcioł zielony	L	2			LC	N	nieliczny lęgowy na obrzeżach lasów i w mozaice polno-leśnej, odżywające się ptaki w rejonie Siemkowa i Polanicy Górnej
69	<i>Poecile montanus</i>	czarnogłównik	L				LC	SPEC 3	nieliczna lęgowa, obserwowana w zadrzewieniach k. Siemkowa
70	<i>Poecile palustris</i>	sikora uboga	L				LC	N	nieliczna lęgowa, głównie w wilgotnych lasach liściastych, stanowiska przy ul. Sokołowskiego i Słowackiego
71	<i>Prunella modularis</i>	pokrzywnica	L				LC	N	niezbyt liczna lęgowa w lasach i zadrzewieniach
72	<i>Pyrrhula pyrrhula</i>	gil	L	4			LC	N	nieliczny lęgowy w najstarszych borach; obs. w oddz. 53, 54, 357
73	<i>Regulus ignicapilla</i>	zniczek	L				LC	N	dość liczny lęgowy w lasach iglastych
74	<i>Regulus regulus</i>	mysikrólik	L				LC	SPEC 2	niezbyt liczny lęgowy w lasach iglastych, wyraźnie ustępuje liczebnie zniczce

Lp. No	Nazwa łacińska/ Latin name	Nazwa polska/ Polish name	Status	Liczba stan./ No. Loc.	Zał. IDP/ An. IBD	Czerw. Lista EU/ EU Red List	SPEC	Występowanie w gminie Polanica-Zdrój/ Occurrence in the commune
75	<i>Saxicola rubetra</i>	pokląska	L	1		LC	SPEC 2	nieliczna łęgowa na niektórych łąkach; 1 stanowisko przy ul. Kasprowicz, drugie na południe od Siemkowa, jednak poza granicą gm. Polanica-Zdrój
76	<i>Serinus serinus</i>	kulczyk	L			LC	SPEC 2	dość liczny łęgowy, głównie w zieleni osiedli ludzkich
77	<i>Sitta europaea</i>	kowalik	L			LC	N	pospolity łęgowy w lasach i zadrzewieniach
78	<i>Spinus spinus</i>	czyż	L			LC	N	dość liczny łęgowy w borach
79	<i>Streptopelia decaocto</i>	sierpówka	L			LC	N	dość liczna łęgowa w osiedlach ludzkich
80	<i>Streptopelia turtur</i>	turkawka	L	1		VU	SPEC 1	b. nieliczna łęgowa na terenach zadrzewionych; 1 stanowisko w rejonie ul. Kasprowicz
81	<i>Sturnus vulgaris</i>	szpak	L			LC	SPEC 3	dość liczny łęgowy w osiedlach ludzkich, na obrzeżach lasów i w mozaice polno-lesnej
82	<i>Sylvia atricapilla</i>	kapturka	L			LC	N	pospolita łęgowa w lasach, zadrzewieniach i osiedlach
83	<i>Sylvia borin</i>	gajówka	L			LC	N	nieliczna łęgowa w wilgotnych lasach liściastych i płatach gęstych zadrzewień
84	<i>Sylvia communis</i>	ciemniówka	L			LC	N	niezbyt liczna łęgowa w mozaice pól i zadrzewień
85	<i>Sylvia curruca</i>	piegża	L			LC	N	niezbyt liczna łęgowa w mozaice polno-lesnej i zieleni osiedlowej
86	<i>Sylvia nisoria</i>	jarzębka	L	4	x	LC	N	nieliczna łęgowa w mozaice pól i zakrzaczeń; skupienie 3 par w rejonie ul. Sienkiewicza i Kasprowicz, 1 para k. Bukowej
87	<i>Troglodytes troglodytes</i>	strzyżyk	L			LC	N	pospolity łęgowy w lasach i dużych zadrzewieniach
88	<i>Turdus iliacus</i>	drożdżik	P			NT	SPEC 1	niełęgowy, gatunek północny obserwowany na przelotach, np. 13.04.2016 – 1 os. przy ul. Dworcowej
89	<i>Turdus merula</i>	kos	L			LC	N	pospolity łęgowy w lasach, zadrzewieniach i osiedlach
90	<i>Turdus philomelos</i>	śpiewak	L			LC	N	pospolity łęgowy w lasach, zadrzewieniach i osiedlach
91	<i>Turdus pilaris</i>	kwiczoł	L			LC	N	niezbyt liczny łęgowy w mieście i mozaice polno-lesnej; np. ul. Sienkiewicza, Słowackiego
92	<i>Turdus viscivorus</i>	pasznot	L			LC	N	niezbyt liczny łęgowy w lasach, zwłaszcza iglastych
Łączna liczba gatunków/stanowisk/ Total number of species/sites				82	8			

92
88L+4P

Literatura

- BirdLife International 2015. European Red List of Birds. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.
- BirdLife International 2017. European birds of conservation concern: populations, trends and national responsibilities. Cambridge, UK: BirdLife International.
- CHODKIEWICZ T., KUCZYŃSKI L., SIKORA A., CHYLARECKI P., NEUBAUER G., ŁAWICKI Ł., STAWARCZYK T. 2015. Ocena liczebności populacji ptaków lęgowych w Polsce w latach 2008-2012. *Ornis Polonica* 56: 149-189.
- CZAPULAK A., FURA M., KUJAWA K., PAWELCZYK P. 1988. Rozmieszczenie i ekologia rozrodu pluszcza (*Cinclus cinclus*) na Ziemi Kłodzkiej. *Ptaki Śląska* 6: 97-116.
- CZAPULAK A., FURA M., SZELĄG D., WITAN K., GRAMSZ B. 2001. Liczebność i rozmieszczenie pluszcza *Cinclus cinclus* w polskiej części Sudetów. *Notatki Orn.* 42(3): 159-175.
- DYRCZ A., GRABIŃSKI W., STAWARCZYK T., WITKOWSKI J. 1991. Ptaki Śląska. Monografia faunistyczna. Uniwersytet Wrocławski, Wrocław.
- Dyrektiva 2009. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/147/WE z dnia 30 listopada 2009 w sprawie ochrony dzikiego ptactwa.
- Inwentaryzacja 2002. Inwentaryzacja przyrodnicza województwa dolnośląskiego. Miasto Polanica Zdrój. Fulica – Jankowski Wojciech. Wrocław 2002. Maszynopis.
- Inwentaryzacja 2016. Inwentaryzacja przyrodnicza gminy Polanica Zdrój. Fulica – Jankowski Wojciech. Wrocław październik 2016. Maszynopis.
- IUCN 2001. IUCN Red List Categories and Criteria: Version 3.1. IUCN Species Survival Commission. Gland, Switzerland and Cambridge, UK: IUCN.
- MIKUSEK R. 1996. Ptaki lęgowe Gór Bystrzyckich. *Ptaki Śląska* 11: 81-114.
- MIKUSEK R., STAWARCZYK T., WUCZYŃSKI A., LONTKOWSKI J. 2003. Abundance and distribution of birds of prey in the Kłodzko Region (SW Poland). *Buteo* 13: 3-9.
- MIKUSEK R., WUCZYŃSKI A. 2005. Bocian biały *Ciconia ciconia* na Ziemi Kłodzkiej. *Przyroda Sudetów* 8: 105-116.
- SMOCZYK M. 2016. Siedliska przyrodnicze, rośliny i grzyby, punktowe formy ochrony przyrody, zieleni kształtowana przez człowieka. [W:] Fulica – Jankowski Wojciech. Inwentaryzacja przyrodnicza gminy Polanica Zdrój. Wrocław październik 2016. Maszynopis.
- STAFFA M. (red). 1992. Słownik geografii turystycznej Sudetów, t. 13, Góry Stołowe, Wyd. PTTK "Kraj", Warszawa.
- Wikipedia. <https://pl.wikipedia.org>. Data dostępu: 1.09.2020
- WILK T., CHODKIEWICZ T., SIKORA A., CHYLARECKI P., KUCZYŃSKI L. 2020. Czerwona lista ptaków Polski. OTOP, Marki.
- ŻURAWEK R. 2005. Podziały fizycznogeograficzne. [W:] Opracowanie ekofizjograficzne dla województwa dolnośląskiego. Zarząd Województwa Dolnośląskiego. Wojewódzkie Biuro Urbanistyczne we Wrocławiu. Wrocław, listopad 2016.

Breeding birds of the commune Polanica-Zdrój and its ornithological value

Summary

Ornithological inventory of the town commune Polanica-Zdrój was done during the breeding season 2016. The commune is small (17.2 km²) but includes a mosaic of habitats and is recognisable due to its spa tradition and mineral springs. The paper presents the results of the inventory in order to document the present condition of the avifauna and to identify the areas of the greatest ornithological value. Ninety two bird species were recorded, 88 of them regarded as breeding. The structure of the bird community corresponded to the habitat specificity of the area. Forest- and woodland-associated species dominated; such habitats prevail in the area. Open-area species were less numerous and concentrated in the eastern part; water birds were also few while species of anthropogenic habitats were common. Based on three classifications of birds according to the degree of threat with extinction and conservation status,

it was ascertained that nearly 1/3 of the recorded species (28) had increased conservation priority. Among them eight (8.7%) were included in Annex I of Bird Directive, two (2.2%) had VU category (vulnerable) in the European Red List of Birds, while 23 (25.0%) were species of the so called special concern, within the category SPEC 1-3 (*Species of European Conservation Concern*) according to BirdLife International. Distribution of 82 breeding sites of 24 rare and medium-abundant species was presented on maps. Clusters of such localities and the state of preservation of favourable habitats confirmed in the field made it possible to designate five areas of high ornithological value. These areas occupy the margins of the commune, their habitats show a mosaic character and the land use is limited. The greatest threat to the still present spots of high natural value is increasing anthropopressure, especially development of urban and spa infrastructure in non-forested areas. Development of new parts of the commune should be controlled and permissions granted with great consideration, especially in the most valuable places indicated in this paper, if nature conservation is to be among the aims of sustainable development of the commune Polanica-Zdrój.

Adres autora:

*Instytut Ochrony Przyrody PAN
Al. Mickiewicza 33
31-120 Kraków
e-mail: a.wuczynski@pwr.edu.pl*